

Nieuwe benaderingen

Streven naar een stimulerende vastgoedfiscaliteit

België heeft nog geen totaalvisie en -aanpak inzake milieufiscaliteit, meer in het bijzonder milieufiscaliteit voor vastgoed, en dit ondanks de goede intenties van de opeenvolgende regeringen sinds het einde van de jaren negentig. De regering van toen verklaarde al te willen streven naar een fiscaliteit die meer op de leest van milieubescherming geschoeid was. Sindsdien werd in opeenvolgende beleidsnota's geregeld benadrukt dat het invoeren van belastingen die aan het milieu ten goede komen één van de pijlers van elke belastinghervorming moest vormen. De laatste fiscale beleidsnota van de Minister van Financiën doet dan weer de suggestie om een fiscaliteit uit te werken die het mogelijk maakt verantwoord milieugedrag te bevorderen.

Geval per geval zal, naargelang de toepassingsgebieden, moeten worden beoordeeld of de fiscaliteit wel degelijk het geschikte instrument is om een dergelijke houding te bevorderen. Het staat evenwel vast dat dit instrument het goede, zelfs het beste, is om in de bouw een milieubewust gedrag te ondersteunen, zowel voor particulieren, aannemersbedrijven als voor overheden.

Milieufiscaliteit

Naast dwingende regelgevingen en normen zijn fiscale stimuli immers nuttige economische instrumenten die het milieu wel degelijk beïnvloeden. Het fiscale instrument moet in dit verband komen als aanvulling op andere bestaande instrumenten in het kader van het bevorderen van een duurzamere productie en consumptie (reglementen, vrijwillige overeenkomsten, keurmerken, enz.).

Een beroep doen op het fiscale instrument moet niet noodzakelijk tot een verhoging van de belastingdruk leiden. Een verschuiving, of zelfs een vermindering van de druk, zijn volkomen mogelijk. De milieubelasting moet in haar algemene context worden bekeken, met andere woorden zowel in het kader van de fiscaliteit – alle federale en regionale belastingen – als in het kader van het milieu. Een groter aandeel voor de milieubelastingen in het totale belastingpakket betekent niet "meer belastingen". Door het principe van de budgettaire neutraliteit te hanteren, kunnen de inkomsten uit milieubelastingen worden aangewend om andere belastingen te doen dalen.

Een toename van de belastingen kan, in bepaalde gevallen, een aansporing zijn om energie rationeler te gebruiken. Maar in de bouw is het duidelijk dat belastingverminderingen,

snellere afschrijvingen en een hogere aftrek van investeringen veel efficiëntere stimulansen zullen zijn. Het voorbeeld van een belastingvermindering voor energiebesparende investeringen, die werd ingevoerd om woningen zo snel mogelijk energie-efficiënter te maken, en op die manier de CO₂-uitstoot te verminderen en tegelijk de energiefactuur van de gezinnen te verlichten, is een mooie illustratie van deze waarheid. Deze maatregel is ondertussen goed ingeburgerd en draagt ertoe bij dat er rekening wordt gehouden met de miliefactor wanneer er bouw- of renovatieplannen worden gemaakt.

Te onderzoeken denksproten

De regering wil binnenkort in samenwerking met de gewesten een grote hervorming van de milieufiscaliteit doorvoeren. Het is de bedoeling om de huidige maatregelen te verbeteren, na ze te hebben geëvalueerd, een allesomvattend en gecoördineerd fiscaal beleid uit te tekenen en andere maatregelen te nemen die aan het milieu ten goede komen.

Het stelsel van de belastingvermindering die voor energiebesparende investeringen wordt toegekend, maakt deel uit van de te evalueren maatregelen. Ook al werd dit stelsel de afgelopen jaren al verschillende keren aangepast, toch is het zonneklaar dat er nieuwe aanpassingen noodzakelijk zijn als men het gedrag van de particulieren, de bedrijven en de overheden echt wil aanpakken.

Energiebesparende investeringen

De belastingvermindering voor energiebesparende investeringen geldt op dit ogenblik enkel voor een reeks specifieke investeringen die geen ingrijpende renovaties bestrijken die de totale energieprestatie van het gebouw trachten te verbeteren. Verschillende wijzigingen aan dit stelsel zijn nodig.

In de eerste plaats moet de lijst met energiebesparende werken waarvoor het stelsel geldt, worden uitgebreid. De uitbreiding moet erop gericht zijn om bij de toekenning van de belastingvermindering rekening te houden met alle nuttige technieken om de energie-efficiëntie te verhogen.

Het is ook belangrijk om de jaarlijkse grens voor het fiscaal voordeel op te trekken om de spreiding van de werkzaamheden in de tijd te vermijden. Het stelsel is zo ontworpen dat het fiscaal voordeel maar wordt toegekend voor het jaar waarin de investeringen worden gedaan, zonder dat het mogelijk is het voordeel naar de volgende jaren mee te nemen. Dit zet de opdrachtgevers niet aan om in één keer alle energiebesparende werken in hun woning uit te voeren; dit gaat ten koste van de positieve impact op het energieverbruik.

Een nuttig voorstel bestaat erin het percentage van de belastingvermindering op het geheel van de uitgevoerde werken te berekenen en tegelijk de mogelijkheid open te houden om het saldo van de investeringen dat de grens overschrijdt naar andere belastbare tijdperken over te dragen en de toepassing van het systeem van jaar tot jaar toe te staan totdat alle uitgaven die in aanmerking kunnen komen aanleiding hebben gegeven tot het toepassen van de belastingvermindering. Zo wordt het fiscaal voordeel van 40% van de investeringen volledig gebruikt zonder beperking in de tijd. Alleen dan zullen alle werken en investeringen uitgevoerd worden die nodig zijn om woningen energiezuiniger te maken.

Tot slot moet het stelsel ook uitgebreid worden tot andere rechthebbenden dan enkel de particulieren die werken laten uitvoeren in een privéwoning. Een groot aandeel van de investeringen van de overheden en bedrijven wordt aangewend om energiebesparende werken uit te voeren in openbare gebouwen, onder andere in scholen en kantoren van besturen en in industriegebouwen, handelspanden of opslagplaatsen. Ook deze investeerders zouden moeten recht hebben op een voldoende hoge fiscale stimulans, des te meer daar de huidige regeling van de verhoogde aftrek voor energiebesparende investeringen niet echt interessant is.

Groene BTW

De Europese Commissie wil op termijn de BTW-tarieven rationaliseren en harmoniseren. Zonder dadelijk de huidige basisregels (het naast elkaar bestaan van een standaardtarief en één of twee verlaagde tarieven) noch het behoud in de lidstaten van bepaalde specifieke verlaagde tarieven ter discussie te willen stellen, wenst de Commissie een debat te voeren over een ingrijpende hervorming van de BTW-tarieven door er onder andere een hoofdstuk over de groene BTW in op te nemen. In het consultatiedocument van de Commissie over het onderwerp worden een aantal vragen geformuleerd over de maatregelen die op korte en op lange termijn in dit vakgebied denkbaar zijn.

Ook al blijft een meerderheid van de lidstaten in de Ecofinraad zich verzetten tegen het invoeren van een lagere groene BTW⁴⁵, toch moet België, in het kader van de herziening van de BTW-richtlijn een hervorming van de BTW-tarieven ten gunste van duurzame goederen en diensten steunen. De eventuele invoering van een verlaagd BTW-tarief voor milieuvriendelijke producten is één van de aspecten die de voorkeur genieten. Men moet dan ook het huidige Belgische regeringsvoorstel steunen om het BTW-tarief te verlagen tot

6% voor energiebesparende bouw- en renovatiewerken en voor het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Er moet ook belangstelling worden getoond voor het proces van ecologische certificering dat mogelijk tot het toepassen van groene fiscaliteit, of zelfs een nultarief inzake BTW, kan leiden voor het bouwen of renoveren van passiefhuizen en gebouwen die heel energiezuinig zijn.

Enkele voorbeelden in het buitenland

Nederland

De ondernemingen krijgen meer vrijheid in de keuze van afschrijvingstermijn van milieuvriendelijke investeringen. Hoewel dit geen echte belastingvermindering is, biedt dit de ondernemingen toch de kans om tijdens de eerste jaren van de investering hun belastbare winst te verminderen. Daarnaast wordt wel een echte belastingvermindering toegekend in de vorm van een milieu-investeringsaftrek.

Verenigd Koninkrijk

Energiebesparende investeringen worden aangemoedigd via specifieke leningen of premies en niet door belastingverminderingen. De centrale overheid, de lokale overheid en de energieleveranciers betalen allemaal een tegemoetkoming in de kosten die werden gemaakt om werkzaamheden uit te voeren met het oog op het behalen van energiebesparingen in woningen. Deze tegemoetkomingen zijn echter beperkt tot investeringen in verwarming en zij zijn voorbehouden aan mensen met een laag inkomen of ouderen.

Frankrijk

Er worden belastingverminderingen toegekend voor investeringen die energie besparen mogelijk maken. Het stelsel werd er nog maar tijdelijk ingevoerd en zal eind 2009 aflopen. De werken die in aanmerking komen, zijn vergelijkbaar met die uit de Belgische reglementering. De toekenningsvoorwaarden voor de voordelen zijn echter minder voordelig dan in België: de maatregel geldt immers vaak alleen bij het renoveren van woningen die minstens twee jaar oud zijn en hij is, in bepaalde gevallen, beperkt tot enkel het hoofdverblijf. Het percentage van de vermindering schommelt tussen 15 en 50% van de waarde van de werken, met een investeringsgrens van € 8.000 per persoon (verhoogd voor kinderen ten laste) die geldt voor een periode van 4 jaar (van 2005 tot 2009).

⁴⁵ Deze staten verkiezen de optie van directe subsidies die in hun ogen het voordeel bieden dat er voor gerichtere beleidsmaatregelen kan worden geopteerd die op die manier efficiënter blijken te zijn.

Nieuwe gevoeligheden voor de architectuur

Duurzame ontwikkeling heeft de mens als oogmerk

Philippe SAMYN⁴⁶

Duurzame ontwikkeling en duurzaam bouwen zijn concepten die tegelijk te maken hebben met exacte wetenschappen en menswetenschappen. De louter technische benadering volstaat niet. De samenlevingsvraagstukken staan centraal. Iedereen, ingenieur en architect, moet zichzelf in vraag stellen. Het curriculum van de jonge ingenieur bevat meer wetenschap dan vijf jaar geleden. Dat is een heel goede zaak, maar die jonge ingenieur moet ook zijn ideeën kunnen laten rijpen. En daarvoor is het noodzakelijk dat hij zichzelf kan plaatsen op de tijdlijn van heden en verleden van de engineering. Een ingenieur kan maar cultureel werkzaam zijn als hij zich bewust is van de wijze waarop hij zich in de tijdsgeest inleeft. De meeste ingenieurs zijn slaven van de vooroordelen van de samenleving en zijn niet in staat om in harmonieuze overeenstemming met het milieu te produceren.

Structureel ontwerpen zou ook deel moeten uitmaken van het academisch studieprogramma van de architect. Vele structuren zijn nodeloos stijf. Door de zuivere weerstand ervan te berekenen, had men vaak deze stijfheid overboord kunnen gooien. Met de juiste tekening kan er heel wat materiaal worden uitgespaard. Ook dat is duurzaam handelen! Als de ingenieur meer verbeelding aan de dag legt en de architect praktischer gaat denken, zal dat tussen hen een gemeenschappelijke basis voor overeenstemming tot stand brengen waardoor zij samen de bouwkunst kunnen herontdekken, de grondslag voor duurzame ontwikkeling.

Het milieu minder schade toebrengen, duurzaam bouwen ... Dat maakt deel uit van het mensenwerk verricht door de architect en de ingenieur. Op technisch gebied werken het WTCB en Seco aan een referentieel voor duurzaam bouwen. Maar er zit ook een menselijk aspect aan en op dat terrein wordt er trager vooruitgang geboekt. Sommigen zijn door energie besparen bezeten, maar duurzaam handelen mag niet tot dit aspect alleen worden teruggevoerd: het kwaliteitsvolle aan een passiefhuis is bijvoorbeeld niet alleen

dat het passief is, het gaat ook om al de rest die eromheen zit! De passiefhuisstandaard en het duurzaam handelen zullen een nieuwe architecturale taal opleggen: wat een heilzaam schokeffect voor de bouw!

We moeten logisch bouwen. Laten we ongebreidelde en nutteloze uitingen vermijden. Laten we de culturele en ecologische waarden van de plaats respecteren. Laten we de mondialisering van architecturale antwoorden weigeren. Laten we ons verheugen over een mondialisering van de kennis en de toegang tot die kennis op voorwaarde dat de mens en de biotoop centraal blijven staan. Een bouwstijl moet in gelijke mate inspelen op de plaats en op de mens. De plaats, dat is de fysieke omgeving, het klimaat, de biotoop, enz. De mens, dat is zijn ziel, zijn stam, zijn cultuur. We spreken van een cultuur vanaf een groep van 30.000 inwoners. Zo bekeken, hebben onze Belgische steden elk hun eigen cultuur en het is goed dat de architect daar belangstelling voor heeft. Er is niets beters dan een architectuur die per regio verschilt, die inspiratie put uit de "genius loci" volgens Christian Norbert SCHULTZ ...

Cybernetica is belangrijk

Rik VAN ROSSEN⁴⁷

Klimaatbuffering in een gebouw is meer dan thermische isolatie of K-peil van een bouwschil die wordt beschouwd als een capaciteitsloze en een min of meer luchtdichte verpakking van de binnenlucht van een gebouw. Een voorspelling van de luchtdichtheid is trouwens onmogelijk. Een pressurisatieproef is pas mogelijk na oprichting en afwerking van het gebouw, eerder niet. De binnenluchttemperatuur is evenmin als onveranderlijk te beschouwen. Ze hangt af van de menselijke activiteit in de binnenruimte, van de capaciteit van wanden en vloeren, van de uitrusting en de gebruikte toestellen. Het vooropstellen van een onveranderlijke binnentemperatuur beantwoordt aan geen enkele realiteit van het binnenklimaat en van de klimaatbuffering. Een gebouw of klimaatbuffer is dus ook meer dan een E-peil.

Klimaatbeheersing in gebouwen houdt in dat men vele factoren en interactiemechanismen begrijpt en beheerst. Te beginnen bij de werking van bufferruimtes, die de dag- en jaarcyclus van de verwarming van de hoofdruimten verkorten afhankelijk van de bezonning. Ontwerpers moeten deze deskundigheid verwerven en over de rol van klimaatbuffering

⁴⁶ Ingenieur-architect – Bureau Samyn and Partners.

⁴⁷ Ingenieur-architect – Raadslid bij de Koninklijke Federatie van de Architectenverenigingen van België.

van het gebouw nadenken en moeten niet proberen om energiedeskundigen of EPB-adviseurs te worden.

Functie- en comfortvulling door gebouwen is enkel succesvol als de bufferwerking efficiënt is, wanneer de binnentemperaturen met een minimum aan verwarming en zonder koeling aanvaardbaar zijn voor het seizoen en beantwoorden aan de wensen van de bewoners.

Goede concepten gaan niet over een zogenaamd "natuurlijk evenwicht", dat onbestaande is. Zij bereiken een evenwicht door een bijsturing afhankelijk van het buitenklimaat door over langere gebruikperiodes het binnenklimaat letterlijk te verduurzamen. Bufferruimten zijn hierbij essentieel, zodat actieve systemen voor verwarming of koeling veel minder moeten bijspringen om in de hoofdruimten het gewenste comfort te bereiken. Deze minimale bijsturing van het gebouw als klimaatbuffer baseert zich op de stuurkunde of de cybernetica.

Architectuur en stuurkunde bepalen de klimaatbuffer. Zij hebben een bijzonder breed actieterrein, maar mooi samenspel en goede scores zijn vaak moeilijk te bereiken. Nadenken over het gebouw als klimaatbuffer maakt het mogelijk om met geschikte en verantwoorde concepten het binnenklimaat te verduurzamen. De klimaatbuffer leidt tot ecologisch en duurzaam bouwen door verplicht de CO₂-uitstoot en het energieverbruik te verminderen.

Europese ontwikkelingen

Volgens het recente *Voortgangsverslag over de strategie voor duurzame ontwikkeling 2007* van de Europese Commissie (COM (2007) 642) is de vooruitgang op het terrein inzake duurzame ontwikkeling bescheiden, maar het beleid op Europees en nationaal niveau is op tal van vakgebieden, zoals de klimaatverandering en schone energie, erop vooruitgegaan.

Energie en klimaat

De Europese Commissie heeft de afgelopen jaren veel aandacht aan energie-efficiëntie besteed. Te beginnen bij de richtlijn 2002/91/EG betreffende de energieprestatie van gebouwen. Hoewel de energiecertificatie van gebouwen in de praktijk nauwelijks van start is gegaan, heeft de Commissie vanaf 2006 een nieuw actieplan⁴⁸ aangekondigd om onder andere:

- de drempel van 1.000 m² voor minimumprestatie-eisen bij ingrijpende renovaties te verlagen;
- voor de gehele EU geldende minimumprestatie-eisen vast te stellen voor nieuwe en gerenoveerde gebouwen en voor componenten zoals ramen;
- op middellange termijn van de passiefhuistechnologieën in zeer lage energiehuizen of passiefhuizen de norm voor nieuwbouw te maken.

Het actieplan van de Commissie heeft meer fundamenteel de verdienste gehad te beklemtonen dat het grootste kosteneffectieve besparingspotentieel te vinden is bij de gebouwen: 27% potentiële energiebesparingen bij woningen en 30% bij de gebouwen in de tertiaire sector, waardoor het eindenergieverbruik van de Europese Unie met ongeveer 11% kan worden verminderd.

Het Europees Parlement is gevolgd in zijn rapport op eigen initiatief van januari 2008 over het voornoemde actieplan. Het vroeg bovendien de lidstaten aan te moedigen om een verlaagd BTW-tarief toe te passen op arbeidskosten, materialen en componenten die gebouwen energie-efficiënter maken en volop gebruik te maken van de mogelijkheid om een verlaagd BTW-tarief te hanteren voor renovaties en herstellingen van privéwoningen en erop toe te zien dat het algemene fiscale stelsel op een samenhangende manier een weerspiegeling is van de doelstelling om gebouwen energie-efficiënter te maken.

De Commissie heeft daarenboven op 23 januari 2008 haar langverwachte "klimaat- en energiepakket" gepresenteerd met daarin voorstellen voor wetgeving die erop gericht zijn de broeikasgasemissies met minstens 20% terug te dringen (zelfs met 30% op voorwaarde dat er een nieuw wereldwijd geldend akkoord over de klimaatverandering komt) en het aandeel van de hernieuwbare energie in het energieverbruik tussen nu en 2020 op 20% te brengen alsmede het Europese systeem voor de verhandeling van emissiequota te hervormen. Er worden individuele en dwingende doelstellingen voor elke lidstaat⁴⁹ voorgesteld, enerzijds inzake hernieuwbare energiebronnen, anderzijds voor sectoren waarvoor het systeem voor de verhandeling van emissiequota niet geldt, zoals de gebouwen, het vervoer, de landbouw en het afval.

Chemische producten en stoffen

Behalve energie en klimaatverandering zijn er ook op andere beleidsterreinen voorstellen voor wetgeving gekomen of verwacht die het reglementaire milieukader komen versterken of verbeteren. De gloednieuwe verordening (EG) nr. 1907/2006 inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH) zal bijvoorbeeld heel wat impact hebben op de bouw omdat die een groot aantal chemische producten en producten die chemische stoffen bevatten, gebruikt en daarom wordt blootgesteld aan de risico's die aan gevaarlijke stoffen verbonden zijn. Als gebruiker moeten de bouwbedrijven vooral erop toezien dat zij de risicopreventievoorschriften die de producenten verstrekken goed toepassen. Hiertoe hebben het Europees Verbond van het Bouwbedrijf (FIEC) en de Deense Aannemers Associatie (EBA) samen met andere partners een onderzoeksproject op touw gezet dat bekendstaat onder de naam "ChemXchange". Doel van dit project is een systeem uit te werken om het uitwisselen van informatie en het beheersen van de risico's die aan chemische stoffen inherent zijn in de bouwsector te beheren. Dit door de Commissie gefinancierde project zal in de herfst van 2008 van start gaan en zal op termijn een gepersonaliseerd, economisch en volledig digitaal systeem bieden om het vergaren en waarborgen van de kwaliteit van de vereiste chemische informatie te centraliseren.

Dankzij de lopende herziening van de kaderrichtlijn betreffende afval zou recycling in de bouw bovendien makkelijker moeten worden omdat gerecycleerde producten zoals granulaten vanaf nu de hoedanigheid van "afval" zouden kunnen verliezen voor zover zij aan bepaalde

⁴⁸ Actieplan voor energie-efficiëntie: het potentieel realiseren – COM (2006) 545 def.

⁴⁹ Voor België herinneren we eraan dat de verminderingdoelstelling voor de emissies in de betrokken sectoren - 15% bedraagt ten opzichte van het niveau van 1990, tussen nu en 2020. Een ambitieuze uitdaging, maar ze is haalbaar op voorwaarde dat men zich onverwijd wijd aan het benutten van de reusachtige besparingsbron die het verbeteren van het vastgoedbestand is.

technische criteria voldoen en niet schadelijk zijn voor de gezondheid en het milieu.

Normalisatiewerkzaamheden

Normalisatie is een ander pad dat de Europese Unie bewandelt om via impulsen te komen tot duurzaam bouwen, in het bijzonder in het kader van het werk van het technisch comité TC 350 "Sustainability of Construction Works" van het CEN (Europees Comité voor Normalisatie), dat kort geleden begon. Het CEN kreeg immers in 2004 van de Commissie de taak om een geheel aan normen en technische documenten uit te werken over de geïntegreerde milieuprestatie van gebouwen vanuit de invalshoek om de levenscyclus te analyseren. We wijzen erop dat er pogingen geweest zijn om het mandaat tot maatschappelijke en economische overwegingen uit te breiden. Hierbij aansluitend benadrukken we nogmaals hoe belangrijk het onderzoeksproject LEnSE is, dat in dit verslag⁵⁰ al aan bod kwam, en dat tot doel heeft een methodologie uit te werken om de duurzaamheidsprestaties van nieuwe gebouwen en bestaande gerenoveerde gebouwen te evalueren.

Een programma met acties die op de bouw gericht zijn

In haar mededeling over industrieel beleid van 21 december 2007, *Een Europees initiatief voor leidende markten* (COM (2007) 860) gedoopt, wijst de Europese Commissie zes markten aan voor innovatieve producten en diensten die aan de behoeften beantwoorden en waarvoor in Europa een sterke technologische en industriële basis bestaat, maar die meer dan andere markten afhankelijk zijn van gunstige raamvoorwaarden die door openbaar beleid worden geschapen. Bij die leidende markten staat ook duurzaam bouwen. De Commissie heeft voor de bouw gekozen vanwege zijn economisch gewicht en het grote potentieel om de energie- en klimaatprestaties van gebouwen te verbeteren, maar ook vanwege de versnippering van de markt en de reglementaire en administratieve hinderpalen die zijn expansie afremmen.

De Commissie doet de aanbeveling om dringend en gecoördineerd ambitieus actie te ondernemen, gericht op de merkbare verbetering van de wetgeving, het aanmoedigen van overheidsopdrachten en het ontwikkelen van interoperabele normen. Op bouwgebied zou de "policy mix" onder andere bestaan uit:

- het evalueren van de nationale bouwreglementeringen om te evolueren naar een op prestaties gestoelde aanpak;
- het versterken van de richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen (in de zin die hierboven werd aangegeven);
- het ontwikkelen van gidsen voor aanbestedende overheden over de keuze tussen de logica's van de "laagste offerte" en de economisch voordeligste offerte en het rekening houden met de langetermijnkosten ("life cycle costing") van de bouwwerken. Dit veronderstelt een analyse van de levenscyclus van bouwproducten en gebouwen;
- het goedkeuren van Europese normen die het mogelijk maken duurzaamheidsaspecten in het ontwerp van bouwwerken te integreren;
- het opstellen van een Europese technische goedkeuring die het mogelijk maakt innovatieve producten snel te certificeren in het licht van duurzaamheidscriteria (door het goedkeuren van de toekomstige "bouwproductenverordening").

De voormelde aanbevelingen inzake ecologische overheidsopdrachten ("green public procurement") worden verwacht vanaf 2008. Zij zijn een vervolg op verschillende maatregelen die de afgelopen jaren werden genomen om overwegingen rond duurzame ontwikkeling bij overheidsbestellingen in te voeren. De richtlijnen van 2004 hebben het mogelijk gemaakt milieuclausules en bepaalde sociale clausules op te nemen. Het jaar daarop publiceerde de Commissie het "Handboek inzake groene overheidsopdrachten". Verschillende studies en informatie- of opleidingsinstrumenten werden daarna met haar hulp gemaakt, onder andere door de vereniging van lokale besturen "ICLEI - Local Governments for Sustainability".

⁵⁰ Zie supra.

Belangstelling van de FIEC voor duurzaam bouwen

De FIEC⁵¹ heeft al lang belangstelling voor duurzame ontwikkeling. Zij heeft in 2005 onder andere het manifest met de titel "*The FIEC Principles for Sustainability*" gepubliceerd. Dit bewijst dat aannemers zich engageren om aan duurzame ontwikkeling te doen en wensen samen te werken met alle partijen die bij het bouwproces zijn betrokken om continu een verbetering van de economische, sociale en milieuprestaties van de sector te waarborgen. Deze beginselen bestaan onder andere in het meer bevorderen van strategieën voor milieubeheer, in het bijzonder via ecologisch ontwerpen en het verkleinen van de milieu-impact van bouwactiviteiten en -installaties, het ondersteunen van de invoering van innovatieve technieken op milieugebied en energieverbruik en, in voorkomend geval, het erop toezien dat de gebruikte materialen uit duurzame bronnen afkomstig zijn.

Duurzaam bouwen staat sindsdien geregeld op de agenda van het Europese verbond, of het nu gaat om te lobbyen bij het uitwerken van relevant Gemeenschapsbeleid, deel te nemen aan studie- of informatieprojecten of het initiatief te nemen; zo wijdt de FIEC in 2008 opnieuw haar congres aan twee "duurzame" thema's: energie-efficiëntie en ecowijken.

⁵¹ De FIEC, het Europees Verbond van het Bouwbedrijf, werd opgericht in 1905, en vertegenwoordigt bouwbedrijven, zowel kleine en middelgrote ondernemingen als "wereldspelers", uit alle specialiteiten van de bouw en de burgerlijke bouwkunde, via haar 33 nationale lidfederaties in 28 landen (26 lidstaten van de EU en de EVA, Kroatië en Turkije).